

בס"ד, ו' ניסן התשפ"ו

מנחות ע"ב – היתר קצירה לפני העומר, קצירה ביום ובשבת, ומנחות הנקמצות ונאכלות

שאלות:

1. משה רוצה לקטוף שעורים בראש חודש ניסן, כי הוא רוצה לארגן מנין במקום, זה מותר?

דיני קצירה לפני העומר והידורי מצוות העומר

- למרות האיסור לקצור תבואה לפני העומר, המשנה התירה לקצור לצורכי מצווה, כגון פינוי מקום ל"בית האבל" או למניעת "ביטול בית המדרש". הגמרא לומדת את זה מהפסוק: "ראשית קצירכם" – התורה אסרה רק קציר המוגדר כקציר פרטי שלכם ("קצירכם"), אבל לא קציר של מצווה.
 - במקרים האלו שהותר לקצור, אסור לקשור את התבואה ל"כריכות" (אלומות אגודות), אלא יש להשאירן כ"צבתים" (ערימות לא קשורות). הטעם הוא שבמקום שניתן למעט בטרחה באיסוף התבואה החדשה לפני העומר – ממעטים.
 - המשנה הביאה סדר עדיפויות לכתחילה להבאת העומר: יש להביא מהקמה (תבואה עומדת שלא נקצרה), מהלח, ושייקצר בלילה (מוצאי יום טוב ראשון).
 - הגמרא מביאה ברייתא שמלמדת שהדינים האלו נאמרו רק לכתחילה, ולא פוסלים בדיעבד. הלימוד נסמך על הכפילות בפסוק "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכֹרִים לַד', אָבִיב קְלוֹי בְּאֵשׁ גֶּרֶשׁ כְּרָמְל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכֹרֶיךָ".
 - מהכפילות של המילה "תקריב" לומדים שגם:
 - אם לא מצא קמה – יביא מן העומרים (תבואה קצורה).
 - אם לא מצא מן הלח – יביא מן היבש.
 - אם לא נקצר בלילה – יביא מה שנקצר ביום.
 - בנוסף, המילה "תקריב" באה לרבות שהבאת העומר דוחה את השבת ואת הטומאה.
2. מדוע לא קוצרים את העומר בערב שבת, הרי כל מה שאפשר לעשות מיום שישי, אסור לחלל עבורו את השבת?

קצירת העומר ביום ובשבת

- המשנה שלנו אמרה שקצירת העומר שנעשתה ביום – כשרה. הגמרא מקשה ממשנה במסכת מגילה שאומרת כלל: שכל "דבר שמצוותו בלילה – כשר כל הלילה", ומשתמע מהמשנה שאם עשה מצוות של לילה ביום – פסול.
 - רבה מיישב שמדובר במחלוקת תנאים: משנתנו היא כדעת רבי, שסובר שקצירה ביום כשרה בדיעבד. המשנה במגילה היא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, שסובר שכל עומר שנקצר שלא כמצוותו בלילה – פסול לגמרי.

- הגמרא מביאה את המחלוקת בבירייתא לגבי מנחת העומר שנטמאה: אם אין מנחה אחרת מוכנה, **רבי** אומר לכהן: "הוי פקח ושתוק" (תקריב אותה בטומאה כי טומאה הותרה בציבור). אבל אם יש תבואה אחרת בשדה, לפי **רבי** יקצרו אותה ביום ויביאו אותה (כי קצירה ביום כשרה בדיעבד). אבל **רבי אלעזר ברבי שמעון** פוסל את התבואה האחרת שתיקצר ביום, ולכן הוא אומר לכהן בכל מקרה לשתוק ולהקריב את המנחה הטמאה.
- הסבר שיטת **רבי אלעזר ברבי שמעון**: רבה בר בר חנה אמר בשם **רבי יוחנן**: **שרבי אלעזר בר"ש** אמר את דבריו בשיטת **רבי עקיבא** (רבו של אביו, **רבי שמעון**). **רבי עקיבא** אמר כלל שכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת לא דוחה את השבת. בנוסף, **רבי אלעזר בר"ש** סובר גם כ**רבי ישמעאל** שקצירת העומר היא מצווה שדוחה שבת. הגמרא מסבירה שאם קצירה ביום הייתה כשרה בדיעבד, לא היה צורך לדחות שבת – היו פשוט קוצרים בערב שבת (ביום שישי). מזה שדוחים שבת לקצור בלילה, מוכח שקצירה ביום פסולה.
- הגמרא שואלת: הרי גם **רבי** הוא תלמידו של **רבי שמעון**? ומכיר את הכלל של **רבי עקיבא** שאין לדחות שבת במלאכה שאפשר לעשות קודם. והגמרא אכן מוכיחה ממעשה **שרבי** סיפר שהוא היה תלמידו של **רבי שמעון**.
 - הגמרא מתרצת **שרבי** סובר כמו בירייתא אחרת בשם **רבי שמעון**, שאמר: "בא וראה כמה חביבה מצווה בשעתה". לפי השיטה הזו, בגלל חביבות המצווה מתירים לקצור בלילה (בזמן המדויק) ולדחות שבת. ומה **שרבי עקיבא** אמר שמה שאפשר לעשות מערב שבת לא דוחה שבת, זה לא נאמר על עיקר המצווה, אלא למשל במצוות מילה על הבאת האיזמל, דבר שלא קבוע לו זמן ואפשר לעשותו מראש (בניגוד לקצירה שהיא תחילת המצווה עצמה).
- הגמרא שואלת למה **רבי אלעזר ברבי שמעון** לא מקבל את דברי אביו שהמצווה תדחה שבת בגלל חביבותה. הגמרא מתרצת **שרבי שמעון** דיבר על הקטרת איברים ופדרים, שבהם ממילא כבר נדחתה השבת לצורך השחיטה, ולכן ניתן להמשיך ולדחותה. אבל בעומר, הקצירה היא הפעולה הראשונה, ועדיין לא נדחתה השבת.
- הגמרא מקשה חזרה לשיטת **רבי** שגם לשיטתו לכאורה לא ניתן ללמוד מאיברים ופדרים לעומר מאותה סיבה? לכן הגמרא מתרצת סופית שבאמת לדעת **רבי** קצירת העומר לא דוחה שבת. **רבי** אמנם סובר לאורך כל הדרך כ**רבי שמעון**, אבל הוא לא סובר כ**רבי ישמעאל** שקצירת העומר דוחה שבת.
- הגמרא מנסה להקשות על ההסבר הזה מברייטות ומהמשניות שראינו בפרק, שבהן מתוארת קצירת העומר בשבת בטקס גדול שבו שואלים "שבת זו? שבת זו?" וכדומה. והגמרא מתרצת שכל המשניות האלו הן לא בשיטת **רבי**. והגמרא לא מצליחה להוכיח שלדעת **רבי** קצירת העומר דוחה שבת. כי אפשר לעשותה ביום שישי והיא כשרה בדיעבד, למרות שהקרבה (שאי אפשר לעשות בשישי) כן דוחה את השבת.

הדרן עלך רבי ישמעאל

3. האם את מנחת הסוטה הכהנים אוכלים?

פרק שביעי: המנחות הנקמצות והשיריים לכהנים (משנה)

- המשנה מונה עשרה סוגי מנחות שנקמצות ושיריהן נאכלים:
 1. חמש מנחות נדבה של יחיד (סולת, מחבת, מרחשת, חלות ורקינים).
 2. מנחת גויים ומנחת נשים.
 3. מנחת העומר (מנחת ציבור שבאה משעורים).
 4. מנחת חוטא (מנחת יחיד עני שבאה מחיטים ללא שמן ולבונה).
 5. מנחת קנאות (מנחת סוטה שבאה משעורים).
- **רבי שמעון** חולק לגבי מנחת חוטא של כהן – לדעתו היא אמנם נקמצת, אבל מכיוון ש"כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", השיריים לא נאכלים אלא מוקטרים על המזבח בנפרד מהקומץ.
 - גם על המשנה הזו הגמרא מביאה את הדיוק של **רב פפא** שהמשנה חולקת על **רבי שמעון**, שסובר שאדם יכול להביא מנחת מאפה תנור שהיא חציה חלות וחציה רקיקים.
- הגמרא **שואלת** מניין שהשיריים של המנחות הנקמצות ניתנים לאכילה לכהנים. בהתחלה הגמרא אומרת שזו שאלה פשוטה שהרי לגבי רוב המנחות (הבאות מחיטים) הדבר כתוב במפורש בתורה ("וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו").
- לכן הגמרא מבררת שהשאלה היא בעצם על דעת **רבי שמעון**. שסובר שיש מנחה שנקמצת ובכל זאת שיריה לא נאכלים (מנחת חוטא של כהן), מניין הוא לומד שמנחות שבאות משעורים כמו מנחת סוטה ומנחת העומר, ונקמצות, שיריהן כן נאכלים?
 - **חזקיה** מביא מקור מהפסוק: "וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֶרֶבָה לְכָל בְּנֵי אֶהָרֶן תִּהְיֶה". כיוון שהדין לגבי מנחות חיטים כבר ידוע, **חזקיה** דורש שהפסוק בא לרבות את מנחות השעורים:
 - "בלולה" בא לרבות את מנחת העומר (שבאה משעורים ומעורבת בשמן).
 - "חרבה" בא לרבות את מנחת הסוטה (שבאה משעורים ללא שמן).
 - הגמרא תמשיך להקשות בדף הבא על הלימוד של **חזקיה**, כי הפסוק שהוא הביא נדרש במקום אחר ללימוד שונה.